

YLIOPPILASTUTKINTOLAUTAKUNTA
STUDENTEXAMENSÄMÄNDEN

Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen määräykset

Hyväksytty 13.12.2019, julkaistu 4.3.2020

Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen määräykset sisältävät mm. ylioppilastutkintoa koskevaan lain-säädäntöön perustuva tekstiä. Tekstissä olevat pykälämerkinnät viittaavat lukiolakiin (714/2018), kumottuun lukiolakiin (629/1998), ylioppilastutkinnosta annettuun lakiin (502/2019), kumottuun ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin (672/2005), ylioppilastutkinnosta annettuun asetukseen (612/2019) ja kumottuun ylioppilastutkinnosta annettuun asetukseen (915/2005), ellei toisin ilmoiteta.

Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen määräykset koskevat ensimmäisen kerran kevään 2020 tutkinnon toimeenpanoa.

1 Äidinkielen ja kirjallisuuden koe	1
1.1 Kokeen tehtävät ja aineistot	1
1.2 Äidinkielen ja kirjallisuuden koe: suomen kieli	1
1.3 Äidinkielen ja kirjallisuuden koe: ruotsin kieli	2
1.4 Äidinkielen ja kirjallisuuden koe: saamen kieli	2
1.5 Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -koe	2
2 Kokeen toimeenpano	3
3 Lukutaidon koe	3
3.1. Lukutaidon kokeen arviointi	4
3.2 Opettajan suorittama arvostelu	4
3.3 Ylioppilastutkintolautakunnan suorittama arvostelu	5
4 Kirjoitustaidon koe	8
4.1 Kirjoitustaidon kokeen arviointi	8
4.2 Opettajan suorittama arvostelu	9
4.3 Ylioppilastutkintolautakunnan suorittama arvostelu	9
5 Kokeen arvosanan määräytyminen	9
Taulukko 1: Lukutaidon kokeen arviointikriteerit	6
Taulukko 2: Lukutaidon kokeessa käytettävät pistemäärät	4
Taulukko 3: Kirjoitustaidon kokeen arviointikriteerit	10

1 Äidinkielen ja kirjallisuuden koe

Ylioppilastutkintoon osallistuvan on suoritettava äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe (L 502/2019, 10 §). Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeet järjestetään suomen, ruotsin ja saamen kielessä (L 502/2019, 3 §).

Kokeessa arvioidaan lukion äidinkielen ja kirjallisuuden opetussuunnitelman perusteiden mukaisten tavoitteiden saavuttamista sekä kokelaan kypsyyttä ja valmiuksia jatko-opintoihin.

Ylioppilastutkintoon osallistuminen edellyttää, että lukion oppimäärää suorittava on ennen osallistumista tutkintoon kuuluvaan kokeeseen opiskellut lukiolain 11 §:ssä tarkoitetun tuntijaon mukaiset pakolliset kurssit aineessa, jonka kokeeseen hän osallistuu (L 502/2019, 7 §).

Kokelas voi suorittaa toisen kotimaisen kielen kokeen sijasta äidinkieleltään ruotsin- tai suomenkielille kokelaille tarkoitetun äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen kyseisessä kielessä (L 502/2019, 11 §).

1.1 Kokeen tehtävät ja aineistot

Ylioppilastutkintolautakunta laatii ylioppilastutkinnon kokeiden tehtävät lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (810/2018) mukaisten nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvien kyseisen oppiaineen pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen oppimäärien mukaan (A 612/2019, 5 § 1 mom.).

Kokeen aineistoina hyödynnetään monimuotoisia, autenttisia aineistoja. Kirjoitettujen, kuvallisten ja graafisten tekstiaineistojen lisäksi voidaan laajan tekstikäsitteilyn mukaisesti käyttää myös erilaisia audiovisuaalisia tekstejä, esimerkiksi mainoksia, videoita, animaatioita tai katkelmia televisio-ohjelmista, elokuvista tai näytelmistä. Aineistona voi myös olla pelkkä äänitiedosto, esimerkiksi katkelma radiohaastattelusta, uutislähetyksestä tai kuunnelmasta. Aineisto voi koostua myös verkkoteksteistä tai -sivustosta.

1.2 Äidinkielen ja kirjallisuuden koe: suomen kieli

Äidinkielen ja kirjallisuuden koe on kaksiosainen: siihen kuuluvat lukutaidon koe ja kirjoitustaidon koe. Lukutaidon kokeen arvioinnissa painottuvat luetun ymmärtäminen sekä tekstien analyysi- ja tulkintataidot ja kirjoitustaidon kokeessa kirjallisen ilmaisun, tekstin rakentamisen ja aineistojen hyödyntämisen taidot.

Kokeet järjestetään eri koepäivinä. Äidinkielen arvosana määräytyy näissä kokeissa saadun pistesumman perusteella. Ylioppilastutkintolautakunta päättää kunakin tutkintokertana arvosanojen pisterajat.

Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen hyväksytyn arvosanan edellytyksenä on, että kokelaalla on suoritus kokeen molemmista, eri päivinä suoritettavista osista. Jos kokelas jättää saapumatta jompaankumpaan koetilaisuuteen tai ei jätä molemmissa koetilaisuuksissa koesuoritusta arvosteltavaksi, katsotaan kokonaissuoritus keskeytyneeksi eikä kompensatio ole mahdollinen. Kokelaan on koetta uusissaan suoritettava kokeen molemmat osat uudelleen.

1.3 Äidinkielen ja kirjallisuuden koe: ruotsin kieli

Äidinkielen ja kirjallisuuden koe ruotsin kielessä vastaa rakenteeltaan, tehtäviltään ja aineistoiltaan suomenkielistä äidinkielen ja kirjallisuuden koetta. Lautakunta on antanut ruotsinkielisestä äidinkielen ja kirjallisuuden kokeesta erilliset määräykset.

1.4 Äidinkielen ja kirjallisuuden koe: saamen kieli

Saamen kielessä äidinkielen ja kirjallisuuden koe on pelkkä kirjoitustaidon koe. Saamen kielen äidinkielen ja kirjallisuuden koe laaditaan inarinsaamen, koltansaamen ja pohjoissaamen kielessä. Kaikki saamen kielen äidinkielen ja kirjallisuuden kokeet järjestetään samana koepäivänä. Kokelas voi suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen vain yhdessä saamen kielessä. Saamen kielessä kirjoitustaidon koe järjestetään eri päivänä kuin suomen ja ruotsin kielen kirjoitustaidon koe.

Jos kokelas suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden kokeensa saamen kielessä, hän voi valita toisen kotimaisen kielen kokeeksi suomen tai ruotsin kielen kokeen. Toisen kotimaisen kielen kokeena hän voi suorittaa joko suomen tai ruotsin kielen oppimäärään perustuvan kokeen tai suomen- tai ruotsinkielisille tarkoitetun äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen (L 502/2019, 11 §).

1.5 Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -koe

Suomen ja ruotsin kielissä voidaan järjestää äidinkieleltään suomen- ja ruotsinkielisille tarkoitettujen kokeiden lisäksi kokeet, jotka perustuvat suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään (L 502/2019, 3 §).

Kokelas voi suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään perustuvana kokeena, jos hänen äidinkielensä ei ole suomi, ruotsi tai saame ja hän on opiskellut mainitun oppimäärän mukaiset opinnot, jotka 7 §:n (L 502/2019) mukaan ovat kokeeseen osallistumisen edellytyksenä lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavalle, tai jos hän on viittomakieltä äidinkielenään tai ensikielenään käyttävä. Ylioppilastutkintolautakunta voi hakemuksesta painavan syyn vuoksi myöntää oikeuden tässä momentissa tarkoitetun kokeen suorittamiseen muulle kuin edellä tarkoitetulle kokelaalle. (L 502/2019, 11 §.)

Kokeesta on annettu oma määräyksensä.

2 Kokeen toimeenpano

Äidinkielen ja kirjallisuuden koe tehdään kahtena koepäivänä. Kumpanakin koepäivänä aikaa kokeen tekemiseen on kuusi tuntia.

Koejärjestelmän käyttöön tarvittavat välineet on määritelty Ylioppilastutkintolautakunnan yleisissä määräyksissä ja ohjeissa. Kokelas voi käyttää paperia vastauksen luonnosteluun. (Ylioppilastutkintolautakunnan yleiset määräykset ja ohjeet, 1.4 Koetarvikkeet.)

Molemmissa kokeissa tekstit kirjoitetaan yleiskielellä. Vastaustekstin kappalejako osoitetaan jättämällä tyhjä rivi kappaleiden väliin, myös mahdollisen otsikon jälkeen jätetään tyhjä rivi. Oikolukuohjelma ei ole käytössä. Tekstin voi kirjoittaa myös esimerkiksi Libre Office -tekstinkäsittelyohjelmassa, josta kokelas siirtää kirjoittamansa tekstin vastaukselle osoitettuun tilaan.

3 Lukutaidon koe

Lukutaidon kokeessa arvioidaan kokelaan kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa eli taitoa eritellä, tulkita, arvioida ja hyödyntää monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista, ilmaisukeinoista ja konteksteista. Tehtävät liittyvät esimerkiksi aineistona olevien tekstien merkityksiin, rakenteisiin, ilmaisuun, tematiikkaan, vastaanottoon ja kontekstiin sekä niiden välisiin suhteisiin.

Kokeessa on kaksi osaa. Osa I keskittyy asia- ja mediatekstien, osa II kaunokirjallisten ja muiden fiktiivisten tekstien analysointiin ja tulkintaan. Molemmissa osissa on tarjolla kaksi tehtävää. Kokelas valitsee yhden tehtävän kummastakin osasta, eli lukutaidon kokeessa vastataan yhteensä kahteen tehtävään.

Asia- ja mediateksteihin keskittyvän osan I tehtävissä voidaan esimerkiksi pyytää vertailemaan tekstejä, nostamaan esiin teksteistä löytyviä näkemuseroja tai ristiriitoja ja selittämään niitä, pohtimaan niiden uskottavuutta ja luotettavuutta, tulkitsemaan tekstejä konteksteihin sijoittamisen avulla tai analysoimaan ja pohtimaan eri ilmaisumuotojen tapoja rakentaa merkityksiä. Osassa I korostuu erittelevä ja kriittinen lukutaito.

Kaunokirjallisiin ja muihin fiktiivisiin teksteihin keskittyvän osan II tehtävänannot voivat esimerkiksi ohjata erittelemään, analysoimaan ja tulkitsemaan tekstejä ja niiden ilmaisutapoja, vertailemaan tekstejä, tulkitsemaan niitä tietystä näkökulmasta tai suhteessa tekstin aika- tai lajikontekstiin. Osassa II korostuu tekstien tulkinnan taito.

Yksittäinen tehtävänanto voi olla yksi- tai kaksiosainen. Yksiosainen tehtävä edellyttää yhtenäisen pidemmän tekstin tuottamista ja kaksiosainen kahden lyhyemmän tekstin tuottamista. Vastausten suositeltavat pituudet ilmoitetaan tehtävänannon yhteydessä. Vastaustilassa on käytössä merkkimäärälaskuri, joka ilmoittaa käytetyt merkit. Vastaustilaa ei kuitenkaan ole rajattu tiettyyn merkki-

määrään. Lukutaidon kokeessa vastaustekstiä ei otsikoida. Aineistoon viitataan, mutta aineistoa ja sen sisältöä ei tarvitse esitellä erikseen.

3.1. Lukutaidon kokeen arviointi

Lukutaidon kokeen maksimipistemäärä on 60 pistettä. Vastaukset arvioidaan sivuilla 6–7 annetussa taulukossa 1 kuvattujen arviointikriteerien avulla.

Lukutaidon kokeen arviointikohteet ovat

- kokonaiskuva lukutaidosta
- vastauksen sisältöaineokset
- vastauksen esitystapa.

Lukutaidon kokeessa arviointikohteista painottuvat vastauksen osoittama kokonaiskuva lukutaidosta ja seuraavaksi vastauksen sisältöaineokset. Vastauksen sisältöaineoksia koskevia kriteereitä täydentävät kulloinkin erikseen laadittavat koekohtaiset sisältökuvaukset. Arvioinnissa otetaan huomioon myös vastauksen esitystapa, mutta sen painoarvo lukutaitoa arvioitaessa ei ole yhtä merkittävä kuin muiden piirteiden. Suorituksessa esitettyjä, selvästi lain tai hyvän tavan vastaisia lausumia pidetään suorituksen arvoa alentavana seikkana.

Lukutaidon kokeessa kukin tehtävä arvioidaan erikseen. Kunkin vastauksen alin pistemäärä on 0 pistettä. Ylin pistemäärä on yksiosaisissa tehtävissä 30 pistettä ja kaksiosaisissa tehtävissä 18 tai 12 pistettä. Näin kaksiosaisenkin tehtävän kokonaispistemäärä on 30 pistettä. Pisteityksessä käytetään vain alla olevassa taulukossa 2 mainittuja pistemääriä.

Taulukko 2: Lukutaidon kokeessa käytettävät pistemäärät

30 pisteen tehtävä	30 – 25 – 20 – 15 – 10 – 5 – 0
18 pisteen tehtävä	18 – 15 – 12 – 9 – 6 – 3 – 0
12 pisteen tehtävä	12 – 10 – 8 – 6 – 4 – 2 – 0

3.2 Opettajan suorittama arvostelu

Opettaja arvioi vastaustekstit taulukossa 1 esitettyjen kriteerien ja koekohtaisten sisältökuvausten avulla Ylioppilastutkintolautakunnan arvostelupalvelussa, jonne hän myös merkitsee vastausten pisteet. Lisäksi opettaja osoittaa vastausten sisältöön liittyvät puutteet tai virheet alleviivauksin ja tarvittaessa lyhyin kommentein. Lukutaidon kokeessa opettajan ei tarvitse merkitä kieliasuun liittyviä virheitä.

Suoritukset on arvioitava lautakunnan erikseen antaman aikataulun mukaisesti.

3.3 Ylioppilastutkintolautakunnan suorittama arvostelu

Ylioppilastutkintolautakunta määrää tutkintokerroittain kunkin lukion lukutaidon kokeen ensimmäisen sensorin. Lautakunnan määräämä sensori ei saa arvostella sellaisen lukion suorituksia, jonka kanssa hän on läheisessä kosketuksessa opetustoimen, sukulaisuuden tms. syyn takia (Ks. Ylioppilastutkintolautakunnan yleiset määräykset ja ohjeet luku 2.3.8 Esteellisyys ja koejärjestelmän käyttöoikeudet). Lisäksi lautakunta antaa ohjeet toisen ja kolmannen sensorin käytöstä.

Jos kokelas vastaa useampaan tehtävään kuin koe edellyttää, kokeen kokonaispistemäärä lasketaan heikoimpien vastausten pistemäärien perusteella kokeen määrittelemän vastausmäärän mukaisesti. Jos kokelas vastaa kahteen osan I tai kahteen osan II tehtävään, kokonaispistemäärässä otetaan huomioon vain heikoimman vastauksen pistemäärä.

Lukutaidon kokeessa käytetään toista sensoria aina, jos sensorin tehtävästä antama pistemäärä muuttuu opettajan antamasta enemmän kuin 10 pistettä. Sääntö koskee sekä yksiosaisista 30 pisteen tehtävää että kaksiosaisen tehtävän osien yhteenlaskettua pistemäärää (30 p.). Tällöin toinen sensori lukee vain ne vastaukset, joiden pistemäärä on muuttunut. Toista sensoria on käytettävä myös silloin, kun lukutaidon kokeen kokonaispistemäärä muuttuu enemmän kuin 20 pistettä. Tällöin hän lukee kokelaan molemmat vastaukset. Tarvittaessa toista sensoria voidaan käyttää myös muulloin.

Kolmatta sensoria on käytettävä silloin, kun

- ensimmäinen ja toinen sensori eivät ole yksimielisiä pistemäärästä
- yksiosaisen 30 pisteen vastauksen tai kaksiosaisen tehtävän yhteispistemäärä muuttuu enemmän kuin 15 pistettä
- kokeen kokonaispistemäärä muuttuu enemmän kuin 40 pistettä
- arvosteltava koesuoritus on hyvin ongelmallinen.

Suorituksen lopullinen pistemäärä on koetta arvostelleiden sensoreiden yhteisesti päättämä pistemäärä.

Taulukko 1: Lukutaidon kokeen arviointikriteerit

Pisteitys	Kokonaiskuva lukutaidosta	Vastauksen sisältöaineokset	Vastauksen esitystapa
12 p:n tehtävä: 12 p.	Erinomainen Vastaus osoittaa erinomaista kriittisen ja kulttuurisen lukutaidon hallintaa. Kokelas esittää ehyen ja oivaltavan tulkinnan lukemastaan tekstistä. Hän osaa eritellä ja arvioida tekstin sisältöjä ja keinoja, ymmärtää sävyjä ja tekstin eri merkitystasoja. Tulkinnassa on otettu huomioon tekstilajipiirteet ja tekstin tilanne- ja kulttuurikonketti.	Vastaus täyttää erinomaisesti tehtävänannon ja kattaa keskeiset tehtäväkohtaisen sisältökuvauksen aiemekset. Havainnot ovat monipuolisia, täsmällisiä ja osuvia. Päätelmät ovat oivaltavia, ja tulkinta on perusteltu vakuuttavasti teksti- ja kontekstihavaintojen avulla. Erittely ja tulkinnat nousevat sopivalle abstraktiotasolle. Vastaukseen on valittu tehtävän kannalta osuvat käsitteet, ja niitä on käytetty asiantuntevasti ja luontevasti.	Vastaus on kokonaisuudessaan erittäin selkeä ja helposti ymmärrettävä. Se on jäsenneilty ja loogisesti etenevä kokonaisuus. Havainnot on ryhmitelty tarkoituksenmukaisesti. Omat tulkinnat ja päätelmät erottuvat selkeästi. Luetelmamuotoinen vastaus on jäsentynyt ja hyvin muotoiltu.
12 p:n tehtävä: 10 p.	Erittäin hyvä Vastaus osoittaa erinomaista erittelevän lukutaidon sekä hyvää kriittisen ja kulttuurisen lukutaidon hallintaa. Kokelas esittää ehyen tulkinnan lukemastaan tekstistä. Hän tekee olennaisia havaintoja ja suhteuttaa ne tekstissä rakentuvien merkityksiin ja tekstilajiin. Hän kiinnittää huomiota tekstin eri merkitystasoihin ja tekee havaintoja ja tulkintoja sävyistä ja tyylillä.	Vastaus täyttää erittäin hyvin tehtävänannon ja sisältää keskeisiä tehtäväkohtaisen sisältökuvauksen aiemeksi. Havainnot ovat osuvia. Pää- ja sivuasiat ovat tasapainossa. Päätelmät ja tulkinnat ovat uskottavia, ja ne yhdistetään tarkoituksenmukaisesti teksti- ja kontekstihavaintoihin. Erittely ja tulkinnat nousevat sopivalle abstraktiotasolle. Vastaukseen on valittu tehtävän kannalta toimivia käsitteitä, ja niitä on käytetty asianmukaisesti.	Vastaus on kokonaisuudessaan selkeä ja helposti ymmärrettävä. Se on jäsenneilty ja loogisesti etenevä kokonaisuus. Havainnot on ryhmitelty, ja omat tulkinnat ja päätelmät erottuvat. Luetelmamuotoinen vastaus on selkeä ja jäsentynyt.
12 p:n tehtävä: 8 p.	Hyvä Vastaus osoittaa hyvää erittelevän lukutaidon hallintaa, ja siinä on piirteitä myös kriittisen ja kulttuurisen lukutaidon hallinnasta. Kokelas tekee lukemastaan tekstistä tulkinnan, tekee olennaisia havaintoja ja suhteuttaa ne luettavan tekstin tekstilajiin. Hän tuo esiin tekstin sisällön, muodon ja tavoitteiden välisiä suhteita sekä tunnistaa sävyjä ja tyylejä.	Vastaus täyttää hyvin tehtävänannon ja sisältää keskeisiä tehtäväkohtaisen sisältökuvauksen aiemeksi ja tehtävänannon kannalta olennaisia havaintoja. Päätelmiä ja tulkintoja on perusteltu tekstihavaintojen avulla, ja havaintojen yhteys tekstin merkityksiin käy ilmi. Vastauksessa on havaittavissa pyrkimystä abstraktiotasoltaan sopivaan erittelyyn ja tulkintaan. Tehtävään sopivia käsitteitä on käytetty pääosin asianmukaisesti tekstin erittelyssä.	Vastaus on kokonaisuudessaan selkeä ja ymmärrettävä. Jäsentely on kunnossa, pää- ja sivuasiat erottuvat toisistaan, ja havaintoja on ryhmitelty. Luetelmamuotoinen vastaus on selkeä.
18 p:n tehtävä: 12 p.			
30 p:n tehtävä: 20 p.			

Pisteitys	Kokonaiskuva lukutaidosta	Vastauksen sisältöaineokset	Vastauksen esitystapa
12 p:n tehtävä: 6 p.	Tyydyttävä Vastaus osoittaa tyydyttävää erittelevän lukutaidon hallintaa. Koke las kiinnittää huomiota pääosin olennaisiin asioihin, mutta poimii myös irrallisia yksityiskohtia tekstistä. Hän ymmärtää tekstin pääsisällön ja osaa suhteuttaa havaintojaan tekstin tavoitteeseen ja jossain määrin myös tekstilajiin. Lukutapa on kuitenkin enimmäkseen pinnallinen, ja syvempiä merkitysten tulkintoja on vähän.	Vastaus täyttää tyydyttävästi tehtävänannon ja sisältää osan tehtäväkohtaisen sisältökuvauksen aineksista. Sisältö voi olla suppea tai painottua osittain epäolennaisiin asioihin. Havainnot voivat paikoitellen olla yksipuolisia tai irrallisia. Päätelmät ovat pääosin uskottavia, mutta ylimalkaisesti perusteltuja. Joitakin merkkejä abstrahoinnista on havaittavissa. Tehtävään sopivia käsitteitä on käytetty tekstin erittelyssä, mutta niiden valinnassa tai käytössä voi olla puutteita.	Vastaus on kokonaisuudessaan melko selkeä. Keskeinen sisältö on ymmärrettävissä, ja vastauksen jäsentely on suhteellisen looginen. Havaintoja on pyritty ryhmittelemään. Luettelamuotoinen vastaus on melko toimiva.
12 p:n tehtävä: 4 p.	Välttävä Vastaus osoittaa välttävää erittelevän lukutaidon hallintaa. Koke las ymmärtää tekstin pääsisällön, mutta puutteellisesti. Lukutapa on pinnallinen, ja vastaajan huomio kiinnittyy usein epäolennaisiin suuksiin. Vastauksessa voi olla myös virheitä tai väärinymmärryksiä. Lukutapaa ei välttämättä ole suhteutettu aineiston tekstilajiin.	Vastaus täyttää tehtävänannon osittain ja sisältää muutamia tehtäväkohtaisen sisältökuvauksen aineksia. Sisältö on suppea tai toistaa enimmäkseen aineiston sisältöjä. Havainnot ovat pinnallisia ja sattumanvaraisia. Vastauksessa voi myös olla yksittäisiä virheitä. Päätelmiä on tehty vähän, ja ne ovat yksioikoisia tai heikosti perusteltuja. Vastaus liikkuu pääosin konkreettisella tasolla. Tehtävään sopivia käsitteitä on pyritty käyttämään, mutta niitä on käytetty mekaanisesti ja paikoin virheellisestikin.	Vastaus on kokonaisuudessaan paikoin vaikeaselkoinen. Jäsentelyssä on puutteita, pää- ja sivuasiat eivät erotu toisistaan, eikä havaintoja ole ryhmitelty. Luettelamuotoinen vastaus on epäselvä tai esitystavaltaan epätasallinen tai epäsymmetrinen.
12 p:n tehtävä: 2 p.	Heikko Erittelevän lukutaidon hallinnassa ja tekstin merkitysten ymmärtämisessä on puutteita, ja vastauksessa voi olla useita väärinymmärryksiä. Lukutapa on pinnallinen ja erittely vähäistä. Tulkintoja ei juuri esitetä, tai ne ovat epäuskottavia. Lukutapaa ei ole suhteutettu aineiston tekstilajiin.	Vastauksen yhteys tehtävänantoon on havaittavissa, mutta yhteys tehtäväkohtaiseen sisältökuvaukseen on heikko. Sisällöissä on virheitä tai vastaus on erittäin suppea tai aineistoa referoiva. Vastauksessa on muutama havainto, mutta ne ovat epäolennaisia tai virheellisiä. Päätelmät puuttuvat tai ne ovat virheellisiä, perustelemattomia tai epäuskottavia. Vastaus liikkuu konkreettisella tasolla. Vastauksessa voi olla mainittu jokin tehtävään liittyvä yksittäinen käsite, mutta sitä on käytetty epätarkoituksenmukaisesti.	Vastausta on kokonaisuudessaan vaikea ymmärtää. Se on heikosti muotoiltu, sekava ja jäsentymätön. Luettelamuotoinen vastaus on epäselvä ja heikosti muotoiltu.
18 p:n tehtävä: 3 p.			
30 p:n tehtävä: 5 p.			
0 p.	Riittämätön (hylätty vastaus) Tekstin ymmärtämisessä on selviä puutteita. Tehtävän aineistoa ei ole ymmärretty tai se on selvästi ymmärretty kokonaan väärin.	Vastauksella ei ole yhteyttä tehtävänantoon tai yhteys on erittäin heikko. Sisältöaineokset eivät ole tehtävänannon eivätkä tehtäväkohtaisen sisältökuvauksen mukaisia. Abstraktiotaso on matala, tehtävän kannalta tarpeellisia käsitteitä ei ole käytetty, tai niitä on käytetty väärin.	Vastausta on kokonaisuudessaan erittäin vaikea ymmärtää. Se on heikosti muotoiltu, sekava ja jäsentymätön. Luettelamuotoinen vastaus on puutteellinen ja epämääräisesti muotoiltu.

4 Kirjoitustaidon koe

Kirjoitustaidon kokeessa arvioidaan kokelaan kirjallista ilmaisukykyä sekä taitoa kielentää ajatuksia ja hallita asiakokonaisuuksia. Tehtävänä on tuottaa pohtiva tai kantaa ottava teksti aineistojen avulla.

Kokeessa on tietty, äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineeseen tai lukion yhteisiin aihekokonaisuuksiin liittyvä laajahko teema ja 5–7 siihen liittyvää aihetta. Kokelas valitsee aiheista yhden, täsmentää tai rajaa näkökulmansa ja kirjoittaa tekstin teemaan liittyviä aineistoja hyödyntäen. Teksti otsikoidaan valitun näkökulman mukaisesti.

Kokeessa annetaan 6–8 teemaan liittyvää aineistoa, esimerkiksi asiatekstejä, mediatekstejä ja fiktiivisiä tekstejä eri muodoissaan. Kokelas valitsee niistä aiheeseensa ja näkökulmaansa sopivat aineistot. Kokelaan on käytettävä vähintään kahta aineistoa omassa tekstissään.

Tekstin sopiva pituus on noin 6 000 merkkiä ilman sanavälejä laskettuna. Tämä merkkimäärä ei kuitenkaan ole normi vaan suositus. Vastaustilassa on käytössä merkkimäärälaskuri, mutta vastaustilaa ei rajoiteta.

4.1 Kirjoitustaidon kokeen arviointi

Kirjoitustaidon kokeen ylin pistemäärä on 60 pistettä ja alin 0 pistettä. Arvioinnissa käytetään 0:aan ja 5:een päättyviä pistelukuja: 0 – 5 – 10 – 15 – 20 – 25 – 30 – 35 – 40 – 45 – 50 – 55 – 60.

Kirjoitustaidon kokeen arviointikohteet ovat

- kokonaiskuva kirjoitustaidosta
- näkökulma-, sisältö- ja aineistovalinnat
- aineistojen käyttö
- tekstin rakenne
- kieli ja tyyli.

Arviointikriteerit on kuvattu taulukossa 3 sivuilla 10–12. Kirjoitustaidon kokeessa arviointikohteista painottuvat erityisesti kokonaiskuva kirjoitustaidosta, tekstin rakenne sekä kieli ja tyyli. Suorituksessa esitettyjä, selvästi lain tai hyvän tavan vastaisia lausumia pidetään suorituksen arvoa alentavana seikkana.

4.2 Opettajan suorittama arvostelu

Opettaja arvostelee koesuorituksen taulukossa 3 esitettyjen kriteerien mukaisesti Ylioppilastutkintolautakunnan arvostelupalvelussa, jonne hän myös merkitsee pisteet. Lisäksi opettaja osoittaa tekstin puutteet ja kieleen liittyvät virheet alleviivauksin ja tarvittaessa lyhyin kommentein.

Suoritukset on arvioitava lautakunnan erikseen antaman aikataulun mukaisesti.

4.3 Ylioppilastutkintolautakunnan suorittama arvostelu

Ylioppilastutkintolautakunta määrää vuosittain kunkin lukion kirjoitustaidon kokeen ensimmäisen sensorin. Lautakunnan määräämä sensori ei saa arvostella sellaisen lukion suorituksia, jonka kanssa hän on läheisessä kosketuksessa opetustoimen, sukulaisuuden tai muun vastaavan syyn takia. Lisäksi lautakunta antaa ohjeet toisen ja kolmannen sensorin käytöstä.

Kirjoitustaidon kokeessa toista sensoria käytetään aina, kun opettajan antama pistemäärä muuttuu enemmän kuin 10 pistettä. Toista sensoria voidaan tarvittaessa käyttää muulloinkin. Kolmatta sensoria on käytettävä, jos sensorit eivät ole yksimielisiä pistemäärästä, jos he muuttavat opettajan antamaa pistemäärää enemmän kuin 20 pistettä tai jos arvosteltava koesuoritus on hyvin ongelmallinen.

Suorituksen lopullinen pistemäärä on sensoreiden yhteisesti päättämä pistemäärä.

5 Kokeen arvosanan määräytyminen

Kunkin kokelaan äidinkielen koesuorituksesta annetaan tietty pistemäärä. Kokelaan lukutaidon kokeessa saama pistemäärä lasketaan yhteen kirjoitustaidon kokeessa saadun pistemäärän kanssa. Lukutaidon kokeen maksimipistemäärä on 60 pistettä ja kirjoitustaidon kokeen 60 pistettä. Äidinkielen kokeesta saatava maksimipisteluku on siten 120 pistettä.

Lautakunta päättää arvosanojen pisterajoista erikseen kunakin tutkintokertana.

Taulukko 3: Kirjoitustaidon kokeen arviointikriteerit

	Kokonaiskuva kirjoitustaidosta	Näkökulma-, sisältö- ja aineistovalinnat	Aineistojen käyttö	Tekstin rakenne	Kieli ja tyyli
60 p.	Erinomainen Teksti osoittaa erinomaista laajan ja yhtenäisen tekstin rakentamisen taitoa, kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.	Teksti täyttää erinomaisesti tehtävänannon ja pohtivan tai kantavan tekstin odotukset. Näkökulma on selkeä, perusteltu ja oivaltava. Sisältövalinnat osoittavat itsenäistä ajattelua, asiantuntemusta ja luovuutta. Aineistovalinnat ovat osuvia ja tukevat erinomaisesti tekstin näkökulmaa ja tavoitetta.	Valittujen aineistojen sisältö, tavoite ja lajiirteet on ymmärretty, ja aineistojen hyödynnetty onnistuneesti. Keskustelu aineistojen kanssa on luontevaa ja oivaltavaa. Oma ääni ja aineistojen äänet erottuvat selvästi toisistaan. Viittaukset aineistoon ovat luontevia ja selkeitä. Pohdinta on asiantuntevaa ja näkökulmia avaavaa. Oma näkemys tai kanta tulee selkeästi esiin ja on vakuuttavasti perusteltu.	Tekstin rakenne on hallittu ja johdonmukainen. Tekstiä on helppo seurata, ja siirtymät asiasta toiseen ovat selkeitä ja luontevia. Jaksotus on toimiva, ja kappaleet sidostuvat luontevasti toisiinsa. Tekstin aloitus ja lopetus ovat osuvia. Otsikko vastaa valittua näkökulmaa ja on sekä tyylliltään että sisällöltään osuva.	Viesti välittyä erinomaisesti. Lause- ja virkerakenteet ovat taitavia. Kirjoitetun yleiskielen normien hallinta on moitteetonta, mutta yksittäiset pintatason lipsahdukset ovat mahdollisia. Sanasto on monipuolista, ja tyyli tekstin kannalta voitteen ja tekstiläjin kannalta onnistunutta.
50 p.	Erittäin hyvä Teksti osoittaa erittäin hyvää laajan ja yhtenäisen tekstin rakentamisen taitoa, kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.	Teksti täyttää erittäin hyvin tehtävänannon ja pohtivan tai kantavaa ottavan tekstin odotukset. Näkökulma on selkeä ja perusteltu. Sisällöllisesti teksti on monipuolinen ja hallittu kokonaisuus. Aineistovalinnat ovat onnistuneita ja tukevat hyvin tekstin näkökulmaa ja tavoitetta.	Valittujen aineistojen sisältö, tavoite ja lajiirteet on ymmärretty hyvin. Keskustelu aineistojen kanssa on luontevaa, ja aineistojen käyttöä harkitusti oman näkemyksen esittämisen lähtökohtana tai tukena. Oma ääni ja aineistojen äänet erottuvat selvästi toisistaan, ja viittaukset aineistoon ovat luontevia. Pohdinta on monipuolista ja näkökulmia avaavaa. Oma näkemys tai kanta tulee selkeästi esiin ja on uskottavasti perusteltu.	Tekstin rakenne on toimiva, ja teksti muodostaa selkeän kokonaisuuden. Jaksotus on toimiva ja kappaleiden rakenne kunnossa. Kappaleiden väliset sidokset ovat sujuvia. Tekstin aloitus, lopetus ja otsikko ovat onnistuneita.	Viesti välittyä hyvin. Lause- ja virkerakenteet ovat sujuvia ja luontevia. Kirjoitetun yleiskielen normien hallinnassa ei ole juurikaan puutteita, vähäiset pintatason poikkeamat ovat mahdollisia. Sanasto on monipuolista ja tyyli yhtenäistä.

	Kokonaiskuva kirjoitus-taidosta	Näkökulma-, sisältö- ja aineistovalinnat	Aineistojen käyttö	Tekstin rakenne	Kieli ja tyyli
40 p.	Hyvä Teksti osoittaa hyvää laajan ja yhtenäisen tekstin rakentamisen taitoa, kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.	Teksti täyttää hyvin tehtävänannon ja pohtivan tai kantaa ottavan tekstin odotukset. Näkökulma on selkeä. Sisältövalinnat ovat sopusoinnussa valitun näkökulman kanssa. Aineistovalinnat ovat perusteltuja ja tukevat tekstin näkökulmaa ja tavoitetta.	Valittujen aineistojen sisältö ja tavoite on ymmärretty. Keskustelu aineistojen kanssa on sujuvaa, ja aineistoja on käytetty tarkoituksenmukaisesti. Oma ääni ja aineistojen äänet erottuvat toisistaan ja viittaukset aineistoon ovat toimivia. Pohdinta on melko monipuolista. Oma näkemys tai kanta tulee esiin ja väitteitä on perusteltu.	Teksti on hyvin rakennettu ja muodostaa selkeän kokonaisuuden. Jaksotus ja kappaleiden rakenne ovat pääosin kunnossa. Kappaleiden väliset sidokset ovat toimivia. Tekstin aloitus ja lopetus palvelevat tekstin tavoitetta. Otsikko on toimiva.	Viesti välittyy vaivattomasti. Lause- ja virkerakenteet ovat toimivia. Kirjoitetun yleiskielen normien hallinta on pääosin kunnossa, yksittäiset poikkeamat ovat mahdollisia. Sananvalinnat ja tyyli sopivat tekstin tarkoitukseen.
30 p.	Tyydyttävä Teksti osoittaa tyydyttävää laajan ja yhtenäisen tekstin rakentamisen taitoa sekä kohtuullista kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.	Teksti täyttää tyydyttävästi tehtävänannon ja pohtivan tai kantaa ottavan tekstin odotukset. Näkökulma on havaittavissa. Sisältö on riittävästi, ja teksti pysyy pääosin asiassa. Tekstissä voi olla muutamia asiavirheitä. Aineistovalinnat tukevat jossain määrin tekstin näkökulmaa ja tavoitetta.	Valitut aineistot on pääosin ymmärretty. Keskustelu aineistojen kanssa voi olla vähäistä, pintapuolista tai mekaanista. Oma ääni ja aineistojen äänet erottuvat paikoin heikosti toisistaan, mutta viittaukset aineistoon ovat pääosin teknisesti kunnossa. Pohdintaa on niukasti, tai se on yksipuolista. Oma näkemys tai kanta voi jäädä epäselväksi, mutta väitteitä on pyritty perustelemaan.	Teksti muodostaa kokonaisuuden, mutta rakenteessa on pieniä puutteita. Jaksotus on pääosin kunnossa, mutta se voi olla mekaanista. Kappaleiden välinen sidoksisuus voi olla heikko. Kappaleiden sisäisessä rakenteessa ei ole suuria puolia. Tekstin aloituksessa tai lopetuksessa voi olla puolia. Otsikko on tavanomainen mutta toimiva.	Viesti välittyy suuremmita vaikeuksista. Lause- ja virkerakenteet ovat pääosin kunnossa. Kirjoitetun yleiskielen normit ovat kohtuullisesti hallinnassa. Sananvalinnat ovat tarkoituksenmukaisia. Tyyli-ässä voi olla epätasaisuutta.
20 p.	Väitävä Teksti osoittaa välttävää laajan ja yhtenäisen tekstin rakentamisen taitoa sekä puutteellista kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.	Teksti täyttää välttävästi tehtävänannon ja pohtivan tai kantaa ottavan tekstin odotukset. Näkökulma on epäselvä, suppea tai hajanainen. Sisältö on pinnallinen, niukka tai rönssyilevä. Tekstissä on asiavirheitä. Aineistovalinnat ovat summittaisia tai yksipuolisia eivätkä tue erityisen hyvin tekstin näkökulmaa ja tavoitetta.	Valittujen aineistojen ymmärtämisessä on puolia. Tekstillä on yhteys valittuihin aineistoihin, mutta keskustelu niiden kanssa on niukkaa, mekaanista tai selostavaa. Oma ääni ja aineistojen äänet sekoittuvat, ja viittaukset aineistoon ovat kömpelöitä tai puutteellisia. Pohdintaa on vähän, tai se on pinnallista. Oma näkemys tai kanta ei tule selkeästi esiin, tai väitteet ovat paikoin perustelemattomia.	Teksti muodostaa jonkinlaisen kokonaisuuden, mutta on paikoin koptellun rakenteeltaan epämääräinen tai jäsentymätön. Pää- ja sivuasiat eivät erotu toisistaan. Jaksotuksessa voi olla ongelmia, ja kappaleiden välinen sidoksisuus on heikko. Kappaleiden rakenne ei aina toimi. Aloitus ja lopetus eivät ole erityisen onnistuneita. Otsikon ja tekstin suhde on väljä tai epäselvä.	Viestin välittymisessä voi olla paikoitellen puolia. Lause- ja virkerakenteet ovat yksipuolisia, tai niissä voi olla selkeitä puutteita. Yleiskielen normien hallinta horjuu, ja virheitä on monenlaisia. Sananvalinnat eivät ole aina osuvia, ja tyyli on haparoivaa.

	Kokonaiskuva kirjoitus- taidosta	Näkökulma-, sisältö- ja aineistovalinnat	Aineistojen käyttö	Tekstin rakenne	Kieli ja tyyli
10 p.	Heikko Teksti osoittaa heikkoa laajan ja yhtenäisen tekstin rakentamisen taitoa sekä vähäistä kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.	Teksti täyttää heikosti tehtävänannon ja pohtivan tai kantavan ottavan tekstin odotukset. Näkökulma on epäselvä. Sisältö on hyvin niukka, sattumanvarainen tai ristikriittinen. Tekstissä on selviä asiavirheitä. Aineistovalinnat ovat satunnaisia eivätkä tue tekstin tavoitetta.	Valittuja aineistoja on tulkittu suurelta osin väärin. Tekstin yhteys aineistoihin on vähäinen tai keinotekoinen. Oma ääni ja aineistojen äänet sekoittuvat. Osa viittauksista puuttuu, tai viittaustavoissa on selkeitä puutteita. Pohdintaa ei juuri ole. Oma näkemys tai kanta ei tule esiin, tai se jää perustelematta.	Tekstin kokonaisrakenne on löyhä tai epälooginen. Kokonaisuutta on vaikea hahmottaa. Asioiden esittämisjärjestyksessä on ongelmia. Jaksotus on epä johdonmukainen. Kappaleiden rakenne hajoo. Otsikko puuttuu tai sen yhteys tekstiin on vaikeasti ymmärrettävissä.	Viestistä on vaikea saada selvää. Lause- ja virkerakenteet ovat kömpelöitä, ja niissä on selviä virheitä. Kirjoitetun yleiskielen normien hallinta on heikkoa. Sanasto on suppeaa tai yksipuolista, ja tyylivalinnat ovat epäonnistuneita.
0 p.	Riittämätön Teksti osoittaa riittämätöntä laajan ja yhtenäisen tekstin rakentamisen taitoa, kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.	Teksti ohittaa tehtävänannon eikä täytä pohtivan tai kantavan ottavan tekstin odotuksia. Näkökulma on epäselvä. Tekstissä ei ole tehtävänannon kannalta relevanttia sisältöä, tai sisältö on selvästi virheellistä. Aineistoja ei ole käytetty, tai aineistovalinnat ovat epäonnistuneita eivätkä tue tekstin tavoitetta.	Tekstissä ei ole hyödynnety lainkaan aineistoja, tai teksti on suurelta osin kopiota aineistoista tai sen osista. Oma ääni ja aineistojen äänet eivät erotu toisistaan. Tekstissä ei ole viittauksia aineistoon. Pohdintaa puuttuu. Oma näkemys tai kanta ei tule esiin, tai se ei liity tehtävään.	Teksti on jäsentymätön, ja asian käsitteilyä on vaikea seurata. Jaksotuksessa, kappaleiden välisissä sidoksissa ja kappaleen sisäisissä rakenteissa on selkeitä puutteita. Otsikko on harhaanjohtava, tai sitä ei ole laadittu.	Viesti ei välity. Lause- ja virkerakenteissa on vakavia puutteita. Kirjoitetun yleiskielen rakenteet ja normit eivät ole hallinnassa. Sanasto on suppeaa, ilmaisu epätasällista ja tyylivalinnat epäonnistuneita.

YLIOPPILASTUTKINTOLAUTAKUNTA

2020